
УДК 339.977

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/4-83-2>

Заяць О. І.

Ужгородський національний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9904-8706>

МЕГАРЕГІОНАЛЬНІ ТОРГОВЕЛЬНІ УГОДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

У статті досліджуються умови побудови міжрегіональних зв'язків між міжнародними інтеграційними об'єднаннями. Зазначено, що новітній етап розвитку системи взаємодії інтеграційних об'єднань пов'язаний із виникненням феномена мегарегіоналізму та створенням торговельних мегаблоків в умовах переходу торгівлі в електронний формат і перетворенням високотехнологічної продукції та інновацій в основні рушійні сили економічного зростання. Ідентифіковано, що мегарегіональні торговельні угоди нового покоління як інструмент глобальної конкуренції спочатку з'явилися як наслідок прискорення розвитку інтеграційних процесів і боротьби за лідерство між найбільшими гравцями МІО у формуванні економічної політики співробітництва та правил торгівлі у певному мегарегіоні. Визначено, що мегарегіональні торговельні угоди генерують тенденцію до ослаблення центральної ролі СОТ аж до певної «крапки неповернення», за якою країни ігнорують правила СОТ, оскільки вони не відповідають сучасним викликам Індустрії 4.0.

Ключові слова: глобальна конкуренція, міжнародні інтеграційні об'єднання, мегарегіональні торговельні угоди, транерегіональні зв'язки.

Постановка проблеми. У сучасних умовах мегарегіоналізм використовується у якості інструмента домінування одного міжнародного інтеграційного об'єднання над іншим міжнародним інтеграційним об'єднанням за рахунок формування складних багаторівневих зв'язків, які призводять до інституційної «перенапруги» у межах глобального управління на субрегіональних рівнях, які, перетинаючись і взаємодіючи один з одним, суперечать і доповнюють один одного. Це відбувається в умовах, коли сучасні інтеграційні проекти МІО найчастіше випереджають реальні процеси регіоналізації – світове господарство перетворюється у конкурентне середовище різних проектів. При

цьому регіоналізм і мегарегіоналізм є своєрідними проектами, але з різною цілеспрямованістю, оскільки у першому випадку мета проекту – побудова регіону як цілісного явища. У другому – посилення присутності та впливу одного МІО на інше за рахунок залучення у свою інтеррегіональну діяльність низки держав із іншого МІО (або взаємодія з регіональними інститутами) з метою збільшення своєї конкурентної сили.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням побудови міжрегіональних зв'язків між міжнародними інтеграційними об'єднаннями приділено багато уваги у працях вітчизняних та закордонних дослідників, таких як Л. Аллі-

сон [1], М. Тело, Л. Фавлутт і Ф. Баньяерт [2; 5], Ф. Баерт, Т. Скарамаглі і Ф. Содербаум [3], Т. Берцель і Т. Ріссе [4], В. Аггарвал [6], Х. Хаенггі [7], Ф. Баерт, Т. Скарамаглі і Ф. Содербаум [8], Р. Помфрет [10], Х. Луї [11], Л. Майлуф [12], Р. Балдвін і Д. Яімовіч [13], Д. Кузнецов [14], А. Спартак [15], А. Голдфарб і К. Туркер [16], К. Бовн [17], Дж. Сампсон [18], Дж. Нельсон [19], С. Хаманака [26], К. Раясрі [28], А. Беспалов [30], А. Кортунов [31], В. Петровські [32], П. Петрі і М. Плуммер [34].

Мета статті – надати оцінку мегарегіональним торговельним угодам як інструменту глобальної конкуренції.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні є три основні умови побудови міжрегіональних зв'язків між МІО: баланс сил (альянси економічної безпеки), глобальне управління (керовані міжнародні економічні відносини на базі СОТ) і побудова ідентичності (формування нормотворючої колективної ідентичності на основі соціального конструктивізму). У 90-і рр. минулого століття, коли почалася друга хвиля регіональної інтеграції як більш багатомірною і відкритого процесу (поява нових регіональних організацій та формування нових видів міжрегіональних зв'язків), активне вивчення різних форм міжрегіональних відносин ґрунтувалося на дослідженні трансрегіоналізму. В останні роки в економічній літературі використовується термін «інтеррегіоналізм» як процес, у якому два (або більше) МІО взаємодіють за принципом «регіон – регіон» [1; 2; 3].

Економісти та експерти у сфері міжнародної інтеграції досі сперечаються щодо визначення інтеррегіоналізму як наукового поняття. Так, наприклад, Т. Берцель та Т. Ріссе визначають інтеррегіоналізм як «інституціоналізоване багатомірне співробітництво між, принаймні, одним регіональним угрупованням та іншою регіональною або великою державою, що належить до іншого регіону» [4]. М. Тело на основі аналізу та досвіду європейської інтеграції як історії успіху ввів поняття «чистого» або «гібридного» інтеррегіоналізму [5]. В. Аггарвал ще на початку минулого десятиліття виділив три причини розвитку інтеррегіональних відносин між МІО: 1) триваюча інтеграція світової економіки; 2) подальша незначущість навколо багатобічного процесу співробітництва в СОТ; 3) необхідність розроблення правил для участі у міжнародних комерційних відносинах (економічна логіка), які актуальні й сьогодні [6]. Х. Хаенггі пропонує класифікувати міжрегіональні зв'язки МІО за трьома групами:

- відносини між регіональними МІО («старий» інтеррегіоналізм);

- двосторонні регіональні або транснаціональні угоди (наприклад, угоди у межах трьох світових економічних регіонів – Європи, Америки, Азії);

- гібридний тип (відносини між регіональними МІО та окремими країнами-акторами, наприклад, ЄС-Китай) [7].

Ф. Содербаум у своїх дослідженнях також виділяє свої три типи інтеррегіоналізму: «чистий» або класичний інтеррегіоналізм (pure interregionalism) – взаємодія двох чітко ідентифікованих регіональних організацій, що встановили інституціональні межі співробітництва в межах формальної та в основному міжурядової структури; трансрегіоналізм (transregionalism) – взаємини у тому числі між недержавними акторами; квазі-інтеррегіоналізм (quasi-interregionalism) – міжрегіональні зв'язки, що виходять за межі двостороннього інтеррегіона-

лізму та трансрегіоналізму (відносин між регіональною МІО, регіональною групою та третьою країною в іншому географічному регіоні) [8, с. 5–7].

Новітній етап розвитку системи взаємодії інтеграційних об'єднань пов'язаний із виникненням феномена мегарегіоналізму та створенням торговельних мегаблоків в умовах переходу торгівлі у електронний формат і перетворенням високотехнологічної продукції та інновацій у основні рушійні сили економічного зростання [9]. Це пов'язане з формуванням нового технологічного укладу четвертої індустріальної революції та дією таких загальновсвітєвих економічних тенденцій, як: а) зростання частки нематеріальних активів у доданій вартості; б) підвищення креативності нової «економіки споживання»; в) збільшення цифрового складника у транскордонній торгівлі; г) створення нових інтегрованих інноваційних комплексів. У зв'язку з цим загострюється протиріччя між глобальною торгово-конкурентною взаємодією та глобальним конкурентним лідерством у межах «територіального і виняткового регіоналізму» [10].

Мегарегіональні торговельні угоди (МРТУ) нового покоління як інструмент глобальної конкуренції спочатку з'явилися як наслідок прискорення розвитку інтеграційних процесів і боротьби за лідерство між найбільшими гравцями МІО у формуванні економічної політики співробітництва та правил торгівлі у певному мегарегіоні. Оцінка потенціалу їхнього впливу на світову економіку, міжнародну торгівлю і багатовекторну торговельну систему свідчить про додаткові можливості розвитку для більшості МІО, зростання обсягів їх торгівлі та інвестицій, імплементації у міжнародні виробничі системи. Саме у період 2010–2020 рр. сформувалися МРТУ як економічні мегаблоки: Транстихоокеанське партнерство (ТТП, «США+11»), Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство (ТТП, США–ЄС), Всеосяжне регіональне економічне партнерство (ВРЕП, АСЕАН + КНР, Індія, Японія, Республіка Корея, Австралія та Нова Зеландія). Причому остаточно підписання угоди у межах формату «ЗВТ+» перетворить його у мегарегіональне інтеграційне об'єднання, найбільше за територіальним масштабом і за географічним охопленням населення чисельністю 3,4 млрд чол., на яке припадає понад 40% світового ВВП. Це, безумовно, спровокує суттєві зміни торговельно-економічної активності у тихоокеанському регіоні, спричинить закономірне економічне зростання створеного МІО та залежність від нього глобальної економіки [11].

Водночас процес інституціоналізації співробітництва між МІО та державами з різних регіонів світової економіки формує великі міжнародні кластери географічного і функціонального характеру та новий міжрегіональний рівень міжнародної кооперації. «Пересічні» регіональні та трансрегіональні об'єднання і проекти за умов, коли одна або група держав є одночасно учасниками різних МІО, трансрегіональних ініціатив або переговорів, ускладнюють конфігурацію системної взаємодії МІО. Цей процес мультипросторовості в економічних дослідженнях одержав назву, з одного боку, «миска спагетті» (spaghetti bowl) [12], коли відбувається взаємопроникнення МІО в умовах об'єднання коопераційних форматів трансрегіональних зв'язків. З іншого боку – «ефект доміно» [13], коли якість поширення регіональних практик інтеграції уступає місце простій кількості МРТУ, що постійно укладаються та відновлюються. Фактично виникає принципово новий тип

структуризації системи торговельного співробітництва від регіоналізму до мегарегіоналізму [14], що надає можливість його учасникам, по-перше, здійснювати обмін преференціями та надавати пільги одне одному незалежно від місця розташування. По-друге, створювати такі договірні структури нового торговельно-економічного альянсу, які здатні розвивати мережі перспективних спільних проектів на основі самостійних інституційних платформ під кожний окремий стратегічний напрям. А це у свою чергу створює фундамент на мікрорівні і тим самим підсилює потенціал інтеграційного альянсу на макрорівні. По-третє, підключати різні формати взаємодії у традиційний порядок функціонування ЗВТ для зсуву акценту з лібералізації торгівлі на розроблення фундаменту для інтеграції та співробітництва.

Водночас акцент на багатосторонні проекти і кооперацію багато у чому стимулює розвиток правової основи інтеграції (особливо порядку й процедур вирішення суперечок), оскільки через специфіку механізму дії правових актів, прийнятих на наднаціональному рівні, виникають проблеми щодо їхньої дії, пов'язані зі співвідношенням конкурентних сил усередині МІО [15]. Так, ефективність взаємодії між МІО безпосередньо залежить від готовності створених на різних континентах інтеграційних блоків спільно ефективно взаємодіяти у процесі реалізації домовленостей про вільний транскордонний рух товарів і послуг за допомогою цифрового складника. Йдеться про створення загальних інституційних рамок та єдиних нормативів у інформаційно-комунікаційній сфері, впровадження цифрових технологій у традиційні виробництва, співробітництво у галузях цифрового підприємництва, цифрових інновацій та правового регулювання інтелектуальної власності. У зв'язку з цим в ефективний метод об'єднання зусиль, створених на різних континентах інтеграційних блоків, перетворюється «цільовий» пошук форм можливих виробничих коопераційних зв'язків, двосторонніх інвестиційних ініціатив, глобальних виробничих ланцюгів для генерування додаткової вартості за рахунок інновацій і технологій світового та «локального» походження [16].

Щодо охоплення та глибини переговорного процесу мегарегіоналізм уже реалізується у торговельних угодах і плюрилатеральних форматах на «майданчику» СОТ, яку сьогодні чекають глибокі реформи та зміни існуючих «правил гри». Поєднання економічного та інфраструктурного з торговельно-політичним інструментарієм у мегаблоках МІО, що формуються, буде розширювати сферу і генерувати нові стандарти глобального регулювання світової торговельної системи. Аналіз наявних прогнозів розвитку мегарегіоналізму свідчить, що МРТУ генерують тенденцію до ослаблення центральної ролі СОТ аж до певної «крапки неповернення», за якою країни ігнорують правила СОТ, оскільки вони не відповідають сучасним викликам Індустрії 4.0. Виникає протиріччя між системою регулювання торгівлі, заснованою на нормах СОТ (rule-based system), і системою, що базується на конкурентній силі (power-based system) з боку МРТУ. Загалом МРТУ, використовуючи своє домінування в торгівлі (на такі МІО, як ТТП і ТТШ, у середині наступного десятиліття буде припадати понад 60% глобального імпорту товарів і послуг без подвійного рахунку), здатні змушувати більш слабкі країни ухвалювати їхні стандарти та правила (або, принаймні, частину з них), щоб одержати доступ на ринки учасників МРТУ [17].

Тому в сучасних умовах центральна роль СОТ у системній взаємодії МІО в умовах глобальної конкуренції може бути збережена тільки за умови діяльності у форматі так званої змінюваної геометрії (variable geometry). Йдеться про зобов'язання, що дотримуються усіма країнами та доповнюються більш «глибокими» угодами з обмеженим числом учасників, проте відкритими для розширення за умови готовності інших членів СОТ. Крім того, необхідно підвищити інформаційну прозорість регіональних торговельних угод, що буде сприяти розкриттю та обговоренню передових регуляторних практик МРТУ, у тому числі на майданчику СОТ, для розроблення підходів до створення більш відкритої міжнародної торговельної системи [18]. Уже сьогодні у межах МРТУ необхідно розробити систему недискримінаційних заходів регуляторного характеру, що сприяють: а) поліпшенню підприємницького клімату як для учасників, так і для компаній із третіх країн, б) транспарентності регулювання, в) лібералізації торгівлі послугами за принципом режиму найбільшого сприяння, г) спрощенню торговельних процедур, що застосовуються до всієї торгівлі МРТУ. Саме такі нові ініціативи у межах МРТУ можуть бути основою для внутрішньосистемних плюрилатеральних угод під егідою СОТ.

Що стосується самого СОТ, то нині процес її пристосування відбувається не досить адекватно викликам мегарегіоналізму. Прикладом може бути обговорювана уже тривалий час на майданчику СОТ плюрилатеральна Угода з торгівлі послугами (Trade in Services Agreement), де необхідне консенсусне рішення для приєднання нових учасників [19]. Очевидно, необхідно починати з модернізації правових положень СОТ щодо регіональних торговельних угод (вони практично у незмінному вигляді існують уже понад шість десятиліть) з наступним розробленням та закріпленням у праві СОТ: критеріїв сумісності сучасних регіональних торговельних угод (включаючи МРТУ) з багатосторонньою системою СОТ; порядку взаємодії регіональних торговельних угод і СОТ щодо можливостей реєстрації нових сфер діяльності регіональних торговельних угод у практиці СОТ; відповідних форматів і механізмів, що адекватно реагують на глобальну дивергенцію та конвергенцію економічних мегаблоків. Сьогодні саме ЄС в основному справляється із традиційними внутрішніми конфліктами та національними відмінностями шляхом змін власної структури і відіграє важливу роль як еталон (не моделі і не контрмоделі) неорегіоналізму для інших регіонів світового господарства. Нині ЄС підписано близько 20 міжрегіональних угод з іншими МІО, у тому числі з регіональними групами та організаціями в Африці, Азії, Північній і Південній Америці [20]. Географія і напрями співробітництва постійно розширюються, а взаємозалежність не обмежується торгівлею, а включає спільні проекти, транснаціональне виробництво, фінансову взаємозалежність. При цьому регіональне домінування ЄС та ієрархії конкурентної сили країн-членів Євросоюзу зберігаються.

Фактично ЄС є визнаним світовим лідером політики інтеррегіоналізму, що використовує широкий арсенал інструментів зовнішньоекономічного і торговельного впливу у зонах власних мегарегіональних інтересів: а) «тверду силу» (hard power); б) «м'яку силу» (soft power); в) «розумну силу» (smart power); г) «цивільну силу» (civilian power), а також перехідні між ними форми «м'якого маніпулювання» (soft manipulation), «маніпу-

лятивної сили» (manipulative power), «гібридної м'якої сили» (hybrid soft power) [21]. Більше того, Нова Глобальна стратегія ЄС «Загальне бачення, загальна дія: більш сильна Європа», яка була прийнята у 2016 р., передбачає створення комплексів кооперативних регіональних порядків (institution-building) [22]. Вона стосується проектів ЄС із країнами східноєвропейського блоку (EU Neighbours East) і країнами Пакту балканської стабільності (Balkan Stability Pact) та включає насамперед прийняття європейських правових норм («соціолізація» співробітництва) [23].

Що стосується системної взаємодії ЄС із країнами MERCUSUR, то вона сьогодні ґрунтується на використанні чотирьох інституційних механізмів [24]: принцип «діалог між регіонами» (region-to-region dialogue), який передбачає участь всіх країн MERCUSUR і країн, що входять у ЄС; угода про асоціацію, згідно з якою сторони визначають їхні інтереси та беруть на себе певні зобов'язання у сфері торгівлі, заохочують політичний діалог і співробітництво, долучають до нього парламентські інститути та громадянське суспільство; створення інституціонального механізму співробітництва шляхом укладання двосторонніх торговельних угод; стратегічне партнерство, яке передбачає поглиблення двосторонніх відносин, хоча й не претендує на глибоку інституціоналізацію.

За останні роки особливістю системної взаємодії країн-учасниць MERCUSUR є те, що нові виникаючі МІО у межах союзу не замінюють собою старі, а оскільки у цей процес залучені всі 33 держави регіону, багато країн перетворюються у учасників відразу декількох об'єднань. Таким чином, відбулася хиберна ієрархія старих і нових регіональних проектів. Перебуваючи у пошуку прийнятної регіональної моделі, країни Латинської Америки через нерівномірний розподіл ресурсів, спірні території, слабкість регіональної та внутрішньої інфраструктури сьогодні схильні до інтеграційних концепцій «постліберального регіоналізму» та «альтерглобалізму», відмовившись прийняти проект створення єдиної зони торгівлі двох Америк (ALCA) [25]. Питання щодо підпорядкування в ієрархії внутрішньосистемних структур MERCOSUR, таких як Центральноамериканський загальний ринок (САСМ, МССА), Карибське співтовариство (CARICOM), Загальний ринок Південного конуса (Mercado Común del Sur, MERCOSUR), Союз південноамериканських націй (Unión de Naciones Suramericanas, UNASUR), Тихоокеанський альянс, залишається відкритим і часто зумовлене більше політичним складником, ніж економічними форматами. Фактично третя хвиля регіональної інтеграції початку 2000-х рр. являє собою гібридну і загалом суперечливу модель, що пов'язано насамперед з альтернативними континентальними стратегіями економічного співробітництва [26].

Прикладами мережевого мегарегіонального співробітництва є системи взаємозв'язків держав, регіональних об'єднань і груп у межах ТТП і ТТІП, мета створення яких – формування найбільших трансрегіональних зон вільної торгівлі «нового покоління». Основною проблемою у системній взаємодії ТТІП виявилось те, що представлені розвиненими економіками регіони прагнуть виступати у переговорному процесі на рівних, проте кожна зі сторін відрізняється власними більш твердими нормами у різних секторах економіки і не готова безапеляційно ухвалювати пропонувані їй інші стандарти. Якщо проект ТТП зіштовхнувся з кон-

курентцією з боку проекту ВРЕП, то проект ТТІП – із проектом Всеосяжної торгово-економічної угоди між ЄС і Канадою [27]. Фактично ТТП і ТТІП – це зони вільної торгівлі іншого формату, засновані на принципах СОТ+ (значно більш низькі бар'єри, тарифні та нетарифні обмеження, аж до обнуління), СОТ-Х (сфери, які не є сферами регулювання СОТ – правила походження товару, захист інтелектуальної власності, санітарні норми тощо) і «нових золотих стандартах торгівлі». Вони припускають симетричне відкриття ринків, наприклад, для всіх нерівномірно розвинених дванадцяти країн ТТП і часом складні та жорсткі норми, які пов'язані із виникненням небезпечних диспропорцій в економіках держав-учасниць. Тобто мережева природа трансрегіональних зв'язків МІО кореспондується із процесом формування системи глобального управління, основними характеристиками якої є: кооперація, неієрархічність та багаторівневість, поступовість у використанні зон перспективного розвитку [28, с. 288].

У сучасних умовах на місце вакууму, що утворився у регіоні після виходу США із ТТП, може претендувати (як один зі сценаріїв розвитку подій) КНР та Індія, які зацікавлені у реформатуванні проекту ТТП без США на більш «слухних» принципах [29]. Тому зменшення ефективності двосторонніх економічних союзів сприяє розвитку мережі багатосторонніх зон вільної торгівлі, що залишається єдиною можливістю глобального економічного позиціонування МІО та найбільш прибутковим джерелом стимулювання їхнього індустріального зростання. Як альтернатива ТТП новий стимул до розвитку отримують проекти «Індо-Паціфік» (союз «морських держав» від Африки та Аравії до Кореї і Японії) та «Квадро» – Індо-Тихоокеанське партнерство «великої четвірки демократій» – США, Австралії, Індії та Японії [30; 31; 32]. Основною метою ТТП, як і раніше, залишається забезпечення лібералізації торгівлі та уніфікація стандартів зовнішньоекономічної діяльності для його учасників. Проте навіть у нинішньому, не повністю інституціоналізованому форматі, ТТП має найбільш виражені асиметрії серед усіх інтеграційних проектів, що багато у чому заважає офіційно завершити створення цього МІО [33]. Опосередкований внесок у цей процес робить також парадоксальний характер організації регіонального простору. До середини другого десятиліття ХХІ ст. інтеграційний проект ТТП свідчив про високу його ефективність, але сьогодні він перебуває в стані стагнації і у ситуації, що склалася, передбачити його майбутнє досить складно. Подальший розвиток регіональної економічної архітектури буде залежати від ефективності регіональних інститутів, у межах яких буде формуватися системна взаємодія.

Сучасні глибинні процеси трансформації світової економіки, пов'язані з непередбаченими змінами її архітектури, вимагають переосмислення існуючих підходів до побудови моделей стратегічного співробітництва у межах МІО, що сьогодні формуються. Йдеться про відмову від «декларативних підписів» під низкою рамкових угод, практики «рольових ігор» усередині МІО і фокусуванні на власне процесі інтеграції, а не її результатах. Саме проектний підхід визначає стратегічні і тактичні пріоритети співробітництва (орієнтири під час вибору проектів), відбір та організацію «запуску» проектів (включаючи моніторинг успішності їх реалізації), створення сприятливих умов для забезпечення стабільності

результатів проєктів і поширення прикладів кращої практики [34]. Як свідчить сучасне діагностування сформованої системи ціледосягнення більшості ведучих МІО («рамкові умови – операційний етап – інструменти реалізації – імплементація»), проєктне управління є головною умовою ефективного використання потенціалу глобальної інтеграції. Найбільш характерними прикладами є інфраструктурні проєкти ЄС у таких сферах, як транспорт, логістика та зв'язок, банки і фінанси, наука, освіта, які перетворилися в інструмент реалізації стратегічних цілей Європейського Союзу щодо країн СНД, країн-партнерів Східної Європи, Середньої Азії і Середземномор'я. Європейська комісія формулює систему довгострокових цілей на кожні п'ять років, виділяє певний обсяг фінансування, на конкурсній основі здійснює відбір проєктів (розробляють і реалізуються мережею учасників, в обов'язковому порядку включає представників декількох країн) і надає гранти на умовах співфінансування.

Висновки і пропозиції. Проведений аналіз дає змогу автору зробити такі висновки. По-перше, сучасна типологізація взаємодії (трансрегіональні зв'язки) в умовах глобальної конкуренції може бути представлена такими контурами, як: а) «мега-регіоналізм»; б) «трансрегіональні асоціації»; в) «мережевий мегарегіоналізм». По-друге, у сучасних умовах динаміка світового господарства під впливом четвертої індустріальної революції остаточно «визволила» кінетику регіональних торговельних угод з-під «гніту» колишньої «блокової дисципліни», яка визначалася не зближенням і

консолідацією економічних інтересів, а твердим геостратегічним суперництвом. По-третє, сучасну систему взаємодії інтеграційних союзів в умовах глобальної конкуренції, як і динамічну нестійкість її форматів, необхідно розглядати як симптом і найважливіший чинник реструктуризації МІО, яка у цьому контексті з'являється лише як тривалий перехідний стан із поки ще не визначеним підсумком. Водночас мегарегіональна інтеграція може агрегувати інтереси МІО у загальний (глобальний) контур, проте вона не робить їх повністю тотожними. По-четверте, в один із найважливіших чинників розвитку системної взаємодії інтеграційних союзів перетворюється їхнє прагнення позбутися екзистенціального страху «конкурентної самотності», компенсувати несприятливі наслідки надлишкової хаотичності і непередбачуваності його зміни за допомогою інтеграційних моделей (у всій повноті визначених параметрів). У міру наростання загальносвітового інтеграційного тренду кардинальна зміна зовнішньоекономічних орієнтацій пов'язана не стільки з розрахунками на економічний вигравш, який міг би виникати з їх ефективною імплементацією до системи поділу праці на тому або іншому світовому ринку, скільки через «страх втрат», які можуть бути у результаті їхньої неучасті у глобальній системі світогосподарських зв'язків. Тому для МІО регіональної периферії, які прагнуть підвищити свій міжнародний статус, системна взаємодія з «авторитетними» інтеграційними об'єднаннями ототожнюється із прогресивним цивілізаційним вибором та підвищенням стратифікаційного рангу у світовій економіці.

Список використаних джерел:

- Allison, L. The EU, ASEAN and Interregionalism: Regionalism Support and Norm Diffusion between the EU and ASEAN. Palgrave Macmillan UK. 2015. 248 p.
- Telo, M., Fawcett, L. & Banjaert, F. Interregionalism and the European Union: A Post-Revisionist Approach to Europe's Place in a Changing World. Routledge. 2015. 486 p.
- Baert, Fr., Scaramagli, T. & Soderbaum, F. Intersecting Interregionalism. Regions, Global Governance and the EU. Springer Netherlands. 2014. 196 p.
- Borzel, T. & Risse, T. The EU and the Diffusion of Regionalism. Interregionalism and the European Union: A Post-Revisionist Approach to Europe's Place in a Changing World. Routledge, Chapter. 3. 2016.
- Telo, M. Three Reasons for Reasserting the Autonomy of Regionalist and Interregionalist Research Agenda. Interregionalism and the European Union: A Post-Revisionist Approach to Europe's Place in a Changing World / ed. by M. Telo, L. Fawcett and F. Banjaert. Routledge, Chapt. 5. 2016.
- Aggarwal, V. Explaining Trends in EU Interregionalism // European Union Trade Strategies: Between Globalism and Regionalism / eds. V. Aggarwal, E. Fogarty. L. 2004. URL: http://bascc.berkeley.edu/pdf/articles/Explaining_Trends_in_EU_Interregionalism.pdf (дата звернення: 02.09.2020).
- Нднґґі, Н. Interregionalism: empirical and theoretical perspectives. Dollars, Democracy and Trade: External Influence on Economic Integration in the Americas. Center for Applied Policy Research. 2018. URL: <http://www.cap.lmu.de/transatlantic/download/Haenggi.PDF> (дата звернення: 03.09.2020).
- Baert F., Scaramagli T., Soderbaum F. Introduction: Intersecting Interregionalism. Intersecting Interregionalism. Regions, Global Governance and the EU. Springer Netherlands. P. 1–12.
- Mega-Regionalism – New Challenges for Trade and Innovation Workshop East-West Center. January 20–21, 2016. URL: <https://www.eastwestcenter.org/node/35540> (дата звернення: 02.09.2020).
- Pomfret, R. Global Production Networks, New Trade Technologies and the Challenge for International Institutions. Foreign Trade Review (2020). DOI: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0015732519886781> (дата звернення: 05.09.2020).
- Liu, H-W. Data localization and digital trade barriers: ASEAN in mega-regionalism. In P. L. Hsieh, & B. Mercurio (Eds.), ASEAN Law in the New Regional Economic Order: Global Trends and Shifting Paradigms, Cambridge University Press. 2019. P. 371–391. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108563208.019> (дата звернення: 11.09.2020).
- Majluf, L. Swimming in the Spaghetti Bowl: Challenges for Developing Countries under the “New Regionalism”. Policy Issues in International Trade and Commodities, Study Series No. 27. UNCTAD: New York. 2004. 34 p.
- Baldwin, R. & Jaimovich, D. Are Free Trade Agreements Contagious? 2008. URL: https://www.wto.org/ENGLISH/res_e/reser_e/gtdw_e/wkshop08_e/baldwin_autumn_e.pdf (дата звернення: 12.09.2020).
- Кузнецов Д. Возможности формирования комплексного подхода к исследованиям региональной интеграции и трансрегионализма. *Мировая политика*. 2019. № 1. С. 1–13.
- Спартак А.Н. Мегарегионализм в условиях «пробуксовки» ВТО. *Международная экономика*. 2019. № 2. URL: <https://panor.ru/articles/megaregionalizm-v-usloviyakh-probuksovki-vto/3423.html> (дата звернення: 02.09.2020).
- Goldfarb, A. & Tucker, C. Digital economics. *Journal of Economic Literature*. 2019. Vol. 57. No. 1. P. 3–43.
- Bown, C. (2016) Mega-Regional Trade Agreements and the Future of the WTO. Part of Discussion Paper Series on Global and Regional Governance, September 2016. URL: <https://www.piie.com/system/files/documents/bown201609cfr.pdf> (дата звернення: 15.09.2020).
- Sampson, G. Challenges Facing the World Trade Organization: An Overview. 2018. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1467-8462.12301> (дата звернення: 07.09.2020).

19. Nelson, J. Partnerships for sustainable development: Collective action by business, governments and civil society to achieve scale and transform markets. Business and Sustainable Development Commission, Harvard Kennedy School. 2017. URL: <http://s3.amazonaws.com/aws-bsdc/PartnershipsforSD.pdf> (дата звернення: 01.09.2020).
20. Aging Societies. Policies and Perspectives. T-20. Asian Development Bank Institute. Japan, 2019. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/543006/adbi-aging-societies-policies-and-perspectives.pdf#page=16> (дата звернення: 12.09.2020).
21. The different faces of “soft power”: the Baltic States and Eastern Neighborhood between Russia and the EU / ed. by T. Rostoks and A. Sprūds. Latvian Inst. of Intern. Affairs, 2015. P. 6–7.
22. Shared Vision, Common Action: Stronger Europe: A Global Strategy for the European Union’s Foreign and Security Policy. European Union External Action June 2016. URL: www.eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf (дата звернення: 13.09.2020).
23. European Neighbourhood Policy Partners. EU Neighbours. URL: <http://www.euneighbours.eu/en/> (дата звернення: 09.09.2020).
24. Development Cooperation Instrument. 2014–2010: Multiannual Indicative Regional Programme for Latin America. International Cooperation and Development. URL: http://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/dci-multindicativeprogramme-latinamerica-07082014_en.pdf (дата звернення: 08.09.2020).
25. Some Figures on Regional Trade Agreements notified to the GATT/WTO and in Force / World Trade Organization. URL: <http://rtais.wto.org/UI/publicsummarytable.aspx> (дата звернення: 06.09.2020).
26. Hamanaka, S. Inter-regionalism in the Developing World: Comparison with Extra-, Cross-, Trans-, and Panregionalism. Institute of Developing Economies Discussion Paper, Japan External Trade Organization (IDE-JETRO). 2019. URL: <https://ideas.repec.org/p/jet/dpaper/dpaper737.html> (дата звернення: 02.09.2020).
27. EU Negotiating Texts in TTIP – Draft Materials. European Commission Official Site. URL: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1230> (дата звернення: 02.09.2020).
28. Rajasree, K. The Evolution of Transregional Cooperation: A Case Study of Indian Ocean Rim Association for Regional Cooperation (IOR-ARC). *Online International Interdisciplinary Research Journal*. 2015. Vol. 5. No. 5, P. 276–288.
29. Canada, China to Attend Summit on Free Trade after TPP Collapse. The Globe and Mail. URL: <http://www.theglobeandmail.com/news/politics/canada-china-to-attend-asia-pacific-summit-on-free-trade-after-tpp-collapse/article33977031/> (дата звернення: 11.09.2020).
30. Беспалов А. Прошай, АТР, здравствуй, Индо-Пацифика? 2019. URL: <http://ru.valdaiclub.com/a/highlights/proshchay-atr-zdravstvuy-indo-patsifika/> (дата звернення: 11.09.2020).
31. Коргунов А. Индо-Пацифика, или Сообщество единой судьбы. 2018. URL: <http://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/indo-patsifika-ili-soobshchestvo-edinoj-sudby/> (дата звернення: 13.09.2020).
32. Petrovsky, V. Chimeras and Realities of the Indo-Pacific Partnership. *International Affairs*. 2018. URL: <http://en.interaffairs.ru/events/700-chimeras-and-realities-of-the-indo-pacific-partnership.html> (дата звернення: 14.09.2020).
33. Trans-Pacific Strategic Economic Partnership Agreement // Foreign Trade Information System of the Organization of American States [Official website]. URL: http://sice.oas.org/Trade/CHL_Asia_e/mainAgreement_e.pdf (дата звернення: 14.09.2020).
34. Petri, P. A. & Plummer, M. G. The Economic Effects of the Trans-Pacific Partnership: New Estimates. Peterson Institute for International Economics Working Paper No. 16-2, East-West Center Workshop on Mega-Regionalism – New Challenges for Trade and Innovation. 2016. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2723413> (дата звернення: 14.09.2020).

References:

1. Allison L. (2015) The EU, ASEAN and Interregionalism: Regionalism Support and Norm Diffusion between the EU and ASEAN. Publ.: Palgrave Macmillan UK, 248 p.
2. Telo M., Fawcett L., Banjaert F. (2015) Interregionalism and the European Union: A Post-Revisionist Approach to Europe’s Place in a Changing World. Publ.: Routledge, 486 p.
3. Baert Fr., Scaramagli T., Soderbaum F. Intersecting Interregionalism. Regions, Global Governance and the EU. Springer Netherlands. 2014. 196 p.
4. Borzel T., Risse T. The EU and the Diffusion of Regionalism. Interregionalism and the European Union: A Post-Revisionist Approach to Europe’s Place in a Changing World. Routledge, Chapter. 3. 2016.
5. Telo, M. Three Reasons for Reasserting the Autonomy of Regionalist and Interregionalist Research Agenda. Interregionalism and the European Union: A Post-Revisionist Approach to Europe’s Place in a Changing World / ed. by M. Telo, L. Fawcett and F. Banjaert. Routledge, Chapt. 5. 2016.
6. Aggarwal V. (2004) Explaining Trends in EU Interregionalism. European Union Trade Strategies: Between Globalism and Regionalism / eds. V. Aggarwal, E. Fogarty. L. Available at: http://bascc.berkeley.edu/pdf/articles/Explaining_Trends_in_EU_Interregionalism.pdf (accessed 02 September 2020).
7. Нднґгі Н. (2018) Interregionalism: empirical and theoretical perspectives. Dollars, Democracy and Trade: External Influence on Economic Integration in the Americas. Center for Applied Policy Research. Available at: <http://www.cap.lmu.de/transatlantic/download/Haenggi.PDF> (accessed 03 September 2020).
8. Baert F., Scaramagli T., Soderbaum F. Introduction: Intersecting Interregionalism. Intersecting Interregionalism. Regions, Global Governance and the EU. Springer Netherlands, P. 1–12.
9. Mega-Regionalism – New Challenges for Trade and Innovation Workshop East-West Center, January 20–21, 2016. Available at: <https://www.eastwestcenter.org/node/35540> (accessed 02 September 2020).
10. Pomfret R. (2020) Global Production Networks, New Trade Technologies and the Challenge for International Institutions. Foreign Trade Review. Available at: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0015732519886781> (accessed 05 September 2020).
11. Liu H-W. (2019) Data localization and digital trade barriers: ASEAN in mega-regionalism. In P. L. Hsieh, & B. Mercurio (Eds.), ASEAN Law in the New Regional Economic Order: Global Trends and Shifting Paradigms (1st ed., pp. 371–391). Cambridge University Press. Available at: <https://doi.org/10.1017/9781108563208.019> (accessed 11 September 2020).
12. Majluf L. (2004) Swimming in the Spaghetti Bowl: Challenges for Developing Countries under the “New Regionalism”. Policy Issues in International Trade and Commodities, Study Series No. 27. UNCTAD: New York.
13. Baldwin R., Jaimovich D. (2008) Are Free Trade Agreements Contagious? Retrieved from https://www.wto.org/ENG-LISH/res_e/reser_e/gtdw_e/wkshop08_e/baldwin_autumn_e.pdf (accessed 12 September 2020).
14. Kuznecov D. (2019) Vozmozhnosti formirovaniya kompleksnogo podhoda k issledovaniyam regional'noj integracii i transregionalizma [Opportunities for the formation of an integrated approach to research on regional integration and transregionalism]. *Mirovaya politika*, no. 1, p. 1–13.
15. Spartak A. N. (2019) Megaregionalizm v usloviyah «probuksovki» VTO. *Mezhdunarodnaja jekonomika*, no. 2. Available at: <https://panor.ru/articles/megaregionalizm-v-usloviyakh-probuksovki-vto/3423.html> (accessed 02 September 2020).
16. Goldfarb A., Tucker C. (2019) Digital economics. *Journal of Economic Literature*, vol. 57, no. 1, p. 3–43.
17. Bown C. (2016) Mega-Regional Trade Agreements and the Future of the WTO. Part of Discussion Paper Series on Global and Regional Governance, September 2016. Available at: <https://www.piie.com/system/files/documents/bown201609cfr.pdf> (accessed 15 September 2020).

18. Sampson G. (2018) Challenges Facing the World Trade Organization: An Overview. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1467-8462.12301> (accessed 07 September 2020).
19. Nelson J. (2017) Partnerships for sustainable development: Collective action by business, governments and civil society to achieve scale and transform markets. Business and Sustainable Development Commission, Harvard Kennedy School. Retrieved from <http://s3.amazonaws.com/aws-bsdc/PartnershipsforSD.pdf> (accessed 01 September 2020).
20. Aging Societies. Policies and Perspectives. T-20, Japan, 2019, Asian Development Bank Institute. Available at: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/543006/adbi-aging-societies-policies-and-perspectives.pdf#page=16> (accessed 12 September 2020).
21. The different faces of “soft power”: the Baltic States and Eastern Neighborhood between Russia and the EU / ed. by T. Ros-toks and A. Sprūds. Latvian Inst. of Intern. Affairs, 2015. P. 6–7.
22. Shared Vision, Common Action: Stronger Europe: A Global Strategy for the European Union’s Foreign and Security Policy. June 2016. European Union External Action. Available at: www.eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf (accessed 13 September 2020).
23. European Neighbourhood Policy Partners. EU Neighbours. Available at: <http://www.euneighbours.eu/en/> (accessed 09 September 2020).
24. Development Cooperation Instrument. 2014–2010: Multiannual Indicative Regional Programme for Latin America. International Cooperation and Development. Available at: http://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/dci-multindicative-programme-latinamerica-07082014_en.pdf (accessed 02 August 2020).
25. Some Figures on Regional Trade Agreements notified to the GATT/WTO and in Force / World Trade Organization. Available at: <http://rtais.wto.org/UI/publicsummarytable.aspx> (accessed 06 September 2020).
26. Hamanaka S. (2019) Inter-regionalism in the Developing World: Comparison with Extra-, Cross-, Trans-, and Panregional-ism. Institute of Developing Economies Discussion Paper, Japan External Trade Organization (IDE-JETRO). Available at: <https://ideas.repec.org/p/jet/dpaper/dpaper737.html> (accessed 02 September 2020).
27. EU Negotiating Texts in TTIP – Draft Materials. European Commission Official Site. Available at: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1230> (accessed 02 September 2020).
28. Rajasree K. (2015) The Evolution of Transregional Cooperation: A Case Study of Indian Ocean Rim Association for Regional Cooperation (IOR-ARC). *Online International Interdisciplinary Research Journal*, Jan-Feb, vol. 5, no. 5, p. 276–288.
29. Canada, China to Attend Summit on Free Trade after TPP Collapse. The Globe and Mail. Available at: <http://www.theglobeandmail.com/news/politics/canada-china-to-attend-asia-pacific-summit-on-free-trade-after-tpc-collapse/article33977031/> (accessed 11 September 2020).
30. Bespalov, A. (2019) Proshhaj, ATR, zdravstvuj, Indo-Pacifika? Available at: <http://ru.valdaiclub.com/a/highlights/proshhaj-atr-zdravstvuj-indo-patsifika/> (accessed 11 September 2020).
31. Kortunov A. (2018) Indo-Pacifika, ili Soobshhestvo edinoj sud’by. Available at: <http://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/indo-patsifika-ili-soobshchestvo-edinoj-sudby/> (accessed 13 September 2020).
32. Petrovsky V. (2018) Chimeras and Realities of the Indo-Pacific Partnership. *International Affairs*. Retrieved from: <http://en.interaffairs.ru/events/700-chimeras-and-realities-of-the-indo-pacific-partnership.html> (accessed 14 September 2020).
33. Trans-Pacific Strategic Economic Partnership Agreement. Foreign Trade Information System of the Organization of American States. Available at: http://sice.oas.org/Trade/CHL_Asia_e/mainAgreemt_e.pdf (accessed 14 September 2020).
34. Petri P.A., Plummer M.G. (2016) The Economic Effects of the Trans-Pacific Partnership: New Estimates. Peterson Institute for International Economics Working Paper No. 16-2, East-West Center Workshop on Mega-Regionalism – New Challenges for Trade and Innovation. Available at: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2723413> (accessed 14 September 2020).

Зяц Е. И.

Ужгородский национальный университет

МЕГАРЕГИОНАЛЬНЫЕ ТОРГОВЫЕ СОГЛАШЕНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ГЛОБАЛЬНОЙ КОНКУРЕНЦИИ

Резюме

В статье исследуются условия построения межрегиональных связей между международными интеграционными объединениями. Отмечено, что новейший этап развития системы взаимодействия интеграционных объединений связан с возникновением феномена мегарегионализма и созданием торговых мегаблоков в условиях перехода торговли в электронный формат и преобразованием высокотехнологичной продукции и инноваций в основные движущие силы экономического роста. Идентифицировано, что мегарегиональные торговые соглашения нового поколения как инструмент глобальной конкуренции сначала появились как следствие ускорения развития интеграционных процессов и борьбы за лидерство между крупнейшими игроками МИО в формировании экономической политики сотрудничества и правил торговли в определенном мегарегионе. Определено, что мегарегиональные торговые соглашения генерируют тенденцию к ослаблению центральной роли ВТО до определенной «точки невозврата», по которой страны игнорируют правила ВТО, поскольку они не отвечают современным вызовам Индустрии 4.0.

Ключевые слова: глобальная конкуренция, международные интеграционные объединения, мегарегиональные торговельные соглашения, трансрегиональные связи.

Zayats Olena

Uzhhorod National University

MEGA-REGIONAL TRADE AGREEMENTS AS A TOOL OF GLOBAL COMPETITION

Summary

The article examines the conditions for building interregional ties between international integration groupings. It has been noted that the latest stage of the system of integration groupings' interaction is associated with the emergence of the phenomenon of mega-regionalism and the establishment of trade mega-blocks in terms of the transition to electronic trading and the transformation of high-tech products and innovations into the main drivers of economic growth. The article proves that next-generation megaregional trade agreements as a tool of global competition first emerged as a result of accelerating the integration processes and the struggle for leadership among the major actors of international integration groupings regarding the economic policy of cooperation and trade rules in a certain mega-region. It has been determined that mega-regional trade agreements tend to reduce the central role of the WTO to a certain point of no return, where countries ignore the WTO rules because they do not meet the current challenges of Industry 4.0. Research results: first, the modern typology of interaction (trans-regional relations) in terms of global competition can be represented within the following parameters: a) "megaregionalism", b) "trans-regional groupings", c) "network megaregionalism"; secondly, in the current context the dynamics of the world economy under the influence of the Fourth Industrial Revolution finally released the kinetics of regional trade agreements from the oppression of the former "bloc discipline"; thirdly, the current system of integration groupings' interaction in the global competition, as well as the dynamic instability of its formats should be considered a symptom and the most important factor of international integration groupings' restructuring; fourthly, their desire to get rid of the existential fear of "competitive loneliness", to compensate for the adverse consequences of excessive chaos, and the unpredictability of its change through integration models (in the entirety of defined parameters) is becoming one of the key factors in the development of integration groupings' systemic interaction.

Keywords: global competition, international integration groupings, mega-regional trade agreements, trans-regional ties.
